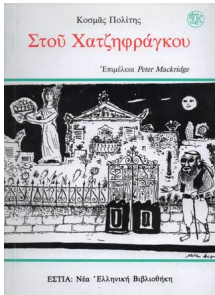

Τέτοιες μέρες πριν από έναν σχεδόν αιώνα, ο ελληνισμός κατέβαλε ένα αφόρητα βαρύ πλήγμα ως αποτέλεσμα λανθασμένων επιλογών. Χιλιάδες χρόνια παρουσίας στην ακτή της Ιωνίας τερματίζονταν με τον πλέον βίαιο, αλλά και αμετάκλητο τρόπο.

Η ιστορία έχει σκύψει με τη δέουσα προσοχή, πάνω σε από ένα τόσο σημαντικό,

καθοριστικό γεγονός, που σημάδεψε την τύχη εκατομμυρίων ανθρώπων. Το ίδιο και η λογοτεχνία. Και συχνά ο δικός της λόγος να είναι πιο άμεσος. Ενίοτε και πιο διδακτικός.

Στο αριστουργηματικό «Στου Χατζηφράγκου» του Κοσμά Πολίτη, ο δημιουργός βάζει τους ήρωές του να μονολογούν:

«Να, μου λέει ακόμα, το ξέρω από πελάτη μου, γιατί απαγοράψανε να το γράφουν οι εφημερίδες: τότε που κηρύξανε απεργία οι υπάλληλοι μιας Τράπεζας, και στείλανε μιαν επιτροπή στην Αρμοστέια να εκθέσουνε το δίκιο τους, τον πρώτο που έκανε να μιλήσει τον μπάτσισε ο Στεργιάδης κ' ήδιωξε την επιτροπή. Πριν το πόλεμο και την μεγάλη αμάχη, ο Τούρκος μας σεβότανε. Αυτοί δεν πονέσανε τον τόπο. Δεν πονέσανε τις ανθρώποι του τόπου...»

«...πατρίδα δεν είναι μια ιδέα στον αέρα, δεν είναι οι περασμένες δόξες κ' οι τάφοι και τα ρημαγμένα μάρμαρα. Πατρίδα είναι το χώμα, ο τόπος, τα χωράφια κ' οι θάλασσες και τα βουνά. Πατρίδα είναι οι σημερινοί ανθρώποι, κι αγάπη της πατρίδας είναι να θες ρην ευτυχία τους»

«Λοιπόν, αν θυμάμαι καλά, είτανε η Τρίτη καν η τέταρτη μέρα που είχε μπει ο τούρκικος στρατός. Η πολιτεία λούφαζε. Είχανε γίνει κάμποσα παρατράγουδα στο αναμεταξύ, σκοτωμοί, ξεπαρθενέματα και πλιάτσικο, πολλοί χάσανε τη ζωή τους, πολλοί θα τη χάσανε τη ζωή τους, πολλοί θα τη χάνανε ακόμα, πλιάτσικο, τσέτες, κακάριζε το πολυβόλο, πόλεμος είτανε, έχθηρητα και άχτι - κ' οι δικοί μας είχανε κάψει τούρκικα χωριά στην υποχώρηση, πόλεμος είτανε, ο άνθρωπος γίνεται ανήμερο θειρό. Γινήκανε κι' άλλοι σκοτωμοί, κι εδώ και στους ντερέδες της Ανατολής, χαθήκανε χιλιάδες δικοί μας, δεκαριές, κατοσταριές χιλιάδες, και πλάκωσε μεγάλη ορφάνια. Βλέπεις, ο Τούρκος μας λογάριαζε

προδότες, είχαμε σηκώσει τ' άρματα ενάντια στην πατρίδα – ενάντια στην Τουρκία δηλαδή. Μιλάω δίχως πάθος, σαν να μην υπάρχει πια οργή και αμάχη στο ντουιιά... Και τώρα, Τρίτη καν τέταρτη μέρα που είχε μπει ο τούρκικος στρατός, η πολιτεία λούφαζε μες το κακό της όνειρο, μέσα στη θλίψη και την απαντοχή».

«Εκείνο το πρωί, λοιπόν, πρωτοβγήκε ξανά και μια δικιά μας εφημερίδα. Πρώτη και τελευταία φορά. Ήγραφε πως μας πλανέψανε οι Τούρκοι είναι καλοί άνθρωποι, πως πρέπει ν' ανανήψουμε, τη θυμάμαι αυτή τη λέξη αν και δεν ξέρω τι θα πεί – άκου άκου! Αυτές που τρία χρόνια μας πιπιλίζανε το μυαλό για λευτεριά και δόξα, για περιούσιο λαό, για Πόλη και για Αγιά Σοφιά, και στέλνανε τον Τούρκο στην Κόκκινη Μηλιά, -να καταγίνουμε στα ειρηνικά μας έργα, γράφανε, κάτω από την προστασία και την δικαιοσύνη της τούρκικης πατρίδας – άκου άκου! Τα διάβαζε ο κοσμάκης, ανοίγανε παράθυρα, χαμογελούσανε γυναίκες – φαρμακωμένα, βέβαια, μα ωστόσο χαμογελούσανε – ξεπορτίζανε παιδιά. Κάποια ονείρατα είχανε χαθεί, μα ονείρατα είναι εύκολο να ξαναφτιάξεις».

Ο γεννημένος στο Manheim της Γερμανίας, ο Henry Morgenthau Sr, μετακόμισε στα δέκα του χρόνια μαζί με την οικογένειά του στις Η.Π.Α., σπούδασε νομικά, έκανε περιουσία από τα ακίνητα και τα κτηματομεσητικά, οργανώθηκε στους κόλπους του Δημοκρατικού κόμματος και ακολούθησε διπλωματική καριέρα.

Από το 1913 έως το 1916 ήταν πρέσβης των Η.Π.Α. στην Κωνσταντινούπολη. Το 1923 μετά τη πρεσβευτική θητεία στο Μεξικό, διορίστηκε από την Κοινωνία των Εθνών, Πρόεδρος της Επιτροπής Αποκατάστασης Προσφύγων στην Αθήνα. Μετά από όλη αυτή την εμπλοκή έγραψε ένα βιβλίο με τις εμπειρίες και τις απόψεις του. Με τίτλο, An International Drama, εκδόθηκε στο Λονδίνο το 1930. Νωρίτερα είχε ανακηρυχθεί επίτιμος διδάκτωρ του Πανεπιστημίου Αθηνών. Το 1994 μεταφράστηκε και εκδόθηκε στα ελληνικά με τίτλο: Η αποστολή μου στην Αθήνα και υπότιτλο: 1922 – Το έπος της αποκατάστασης.

Είναι μια εξαιρετικά χρήσιμη εργασία, η οποία στην ελληνική έκδοση, συνοδεύεται από σωρεία υποσημειώσεων που την κάνει μια πλήρη μαρτυρία από έναν αφηγητή που ήξερε και έζησε πολλά, καθώς υπηρέτησε σε μια σειρά θέσεων που του επέτρεψε να έχει ολοκληρωμένες απόψεις.

Στο βιβλίο, δύσκολα κρύβει την συμπάθειά του για το δράμα που εξελίσσεται μπροστά στα μάτια του, σε μια Ελλάδα που προσπαθούσε να αφομοιώσει τους πρόσφυγες οι οποίοι μετά τις ανταλλαγές των πληθυσμών ξεπερνούσαν το 20% του πληθυσμού.

«Ευτυχώς γνώριζα το λαό με το οποίο είχα να κάνω (είχα γνωρίσει του Έλληνες στην Τουρκία, όπως ακριβώς ήταν: υψηλόφρονες, ευφυείς, δραστήριοι και ικανοί) γιατί αλλιώς θα αμφέβαλα αν οι ρακένδυτες μάζες που ξεμπάρκαραν από εκείνο το καράβι είχαν μέσα τους αρκετή ανθρώπινη δύναμη για να σωθούν »

«Ιδιαίτερη μνεία πρέπει να γίνει για τις νέες γυναίκες. Ο ηρωισμός και η αφοσίωσή τους ήταν εκπληκτικά. Έδειχναν από τι υλικό ήταν πλασμένος αυτός ο λαός. Δεν υπέκυψαν στους πειρασμούς αυτών των αχρείων της κοινωνίας, των δοκίμων, οι οποίοι συνέρρεαν στις εισόδους των καταυλισμών και προσπαθούσαν να παρασύρουν αυτά τα καλά κορίτσια στα κέντρα διασκέδασης της Αθήνας. Ευτυχώς με τη βοήθεια της Αστυνομίας μπορέσαμε να αποτρέψουμε αυτούς τους αχρείους. Πολλά από αυτά τα κορίτσια μπόρεσαν να θρέψουν μόνα τους τις αποτελούμενες από τρία και παραπάνω μέλη της οικογένειάς τους. Εργαζόμενες σε οποιαδήποτε δουλειά εύρισκαν στα καταστήματα της Αθήνας, σε ταπητουργίες και άλλα εργοστάσια, σαν οικιακές βοηθοί και μερικές από αυτές στις δικές τους ραπτομηχανές ή πλεκτομηχανές στα σπίτια τους».

Γνώρισα μια γυναίκα που ο άντρας της και οι δυο της γιοι σκοτώθηκαν και η ίδια ζούσε ολομόναχη σε μια παράγκα, χωρίς να έχει μια καρέκλα για να καθίσει. Όμως ποτέ δεν ξεχνά ν' ανάψει το καντήλι μπροστά στην εικόνα και δεν διαμαρτύρεται καθόλου. Ο θεός μου πήρε ότι είχα, άντρα παιδιά και σπίτι. Αυτό ήταν το θέλημά του. Τώρα το μόνο που ελπίζω είναι ό,τι θα με καλέσει σύντομα να τους συναντήσω».